

LİMITED ŞİRKETLERDE HİSSE REHNİ

İşbu bültenimizde son dönemlerde Ticaret Hukukunda oldukça sık uygulama alanı bulan limited şirketlerde ortakların sahip oldukları hisselerin rehni işlemi konusunu ele almak istiyoruz.

Anonim şirketlerde pay rehni ile limited şirketlerde pay rehni birbirinden farklıdır. Limited şirketlerde, anonim şirketlerde olduğu gibi hisse senedi çıkarılamaz. Türk Ticaret Kanunu madde 503/2’de bu durum “Ortaklar tarafından konulan sermaye için, anonim şirkette olduğu gibi hisse senedi çıkarılamaz” denilerek açıkça düzenlenmiştir. Anonim şirketlerin hisse senetleri ve ilmühaberlerin fiziken var olması halinde, hisseler üzerinde rehin, söz konusu senetlerin yazılı bir rehin sözleşmesine istinaden teslimi ile hiçbir masrafa tabii olmaksızın tesis edilir. Bu şekilde, anonim şirketlerde hisse rehninin Yönetim Kurulu’nca şirketin pay defterine kaydedilmesi dışında hiçbir kayıt işlemine gerek yoktur. Limited şirketlerde ise, hisse rehin için yazılı ve noter tasdikli hisse rehin sözleşmesinin yapılması ve hisse rehninin şirket pay defterine kaydedilmesi zorunludur. Limited şirketlerde Sermaye payı üzerinde rehin tesisi yazılı şekilde yapılır ve hazırlanan belge REHİN SENEDİ olarak tanımlanır.

Limited şirketlerde ortağın payını ifade etmek üzere, kıymetli evrak niteliğinde olmayan senetler çıkarılabilir (TTK. 503/2, 518/3). Kanun koyucu bu belgenin “hisse senedi” olmadığını (TTK. 503/2) vurgulamış, 518/3 de de “senet” demekle yetinmiştir. Uygulamada, niteliği itibarıyla pay senetlerinden farklı oldukları için pay senedi teriminin anonim şirketlere hasrolunduğu, limited şirketlerde ise ortaklık senedi terimi kullanıldığı görülmektedir. Sermaye iştirak miktarı ne kadar olursa olsun, limited şirketlerde ortaklara ait miktarın bütünlüğü ilkesi gereği her ortak bir Ortaklık Mevkiini doldurur kuralına uygun olarak, düzenlenecek senetlerin ortağın sermayedeki iştirak miktarının tamamını ifade etmesi şarttır. (TTK. 518/4). Bu itibarla her ortaklık mevki için bir tek ortaklık senedi düzenlenir.

Rehin (rehneden) ve mürtehin (rehnalan) rehni tesis ettikten sonra, rehin senedinin bir örneğini tevdi etmek suretiyle şirketi haberdar ederler. Şirketin yapılan rehin işlemi için muvafakati gerekli değildir.

Ortak, rehin alana olan borcunu ödemediği takdirde rehin alan bu durumu şirkete ihbar eder ve bu ihbardan sonra, şirket sermaye payını ortağa ödemez. Sermaye payı üzerindeki hakkı kaldıran veya değiştiren işlemler ancak mürtehinin (rehin alanın) rızası ile yapılabilir.

Sermaye payı üzerinde rehin tesis edilmiş olması, ortakların şirketle ilişkilerinde değişiklik yaratmaz. Rehin anlaşmasında aksine hüküm getirilmedikçe, payı rehin edilmesine rağmen aşağıdaki ortaklık hakları malikte kalır;

- Oy hakkı,
- Bilgi alma hakkı,
- Yeni pay alma hakkı,
- Sorumluluk davası açma hakkı, gibi haklar malik tarafından kullanılır.

Malikler haklarını kullanırken rehin alacaklısının haklarını ve menfaatlerini de göz önünde tutmak ve rehin alacaklısı da durumuna göre hareket etmek zorundadır. Bundan kasıt malikler ortaklık haklarını kullanırken rehin alacaklısını zarar uğratabilecek hareketlerden kaçınmalıdırlar. Örneğin malik rehin konusu hisselerin değerinde bir düşme yaratmaktan veya onun yok olmasına sebep olacak hareketlerden kaçınmalıdır.

Hisse rehninin kalkması ve rehin alacaklısının borcunun ödenmemesinin sonuçları:

Rehin veren ortak rehin alacaklısına borcunu ödeyemezse haciz yolu ile takipte bulunabileceği gibi rehnin paraya çevrilmesi yolu ile de takibe geçebilir. Her iki hukuki yolun sonunda borçlunun hisse payına haciz konulur. Bu durumda TTK md. 191 ve 522'ye göre rehin alacaklısı şirketin feshini isteyebilir ve şirket fesih edilmek istemiyorsa rehin borçlusunun borcunu ödeyebilir ve şirketin feshini önleyebilir. Fakat şirket bu yönde hareket etmez ise o halde şirket feshedilir ve bu durumda alacaklı tasfiye sonunda borçlu ortağa düşecek paya haciz koyarak alacağına kavuşur.

Şirketin rehin veren ortağı şirketten çıkarması halinde hisse rehninin durumu:

Eğer rehin veren ortak, şirkette taahhüt ettiği sermaye borcunu tayin edilen müddet içinde yerine getirmemezse, şirket bu ortağını şirketten çıkarabilir (TTK. 529, 530) ve payını paraya çevirebilir. Bu durumda alacaklının ortağın sermaye payı üzerindeki rehin hakkı düşer. Fakat alacaklı bu durumda sırf satıştan sonra elde edilen paradan geri kalan kısım üzerinde hak iddia edebilir. İşbu bültenimizde bahsettiğimiz rehin, Türk Medeni Kanunu'nun "Alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin" başlığı altında düzenlenen rehin kapsamına girmektedir. Medeni Kanunu'nun 954 üncü maddesinin birinci fıkrası "Başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir" demekte ve ikinci fıkrasında da "Aksine bir hüküm bulunmadıkça, bunların rehni hakkında da teslim bağı rehin hükümleri uygulanır." denilmektedir. İşbu maddeye göre rehin konusu malın yok olması halinde, üzerindeki bütün haklar ve rehin hakları da sona erer. Böylece ortağın payının paraya çevrilip yok olması halinde rehin konusu ortadan kalkmış olacağından, artık üzerindeki rehin de kalkacaktır. Ancak yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere alacaklı geri kalan kısım üzerinde hak iddia edilebilecektir.

Sermaye borcu tümü ile yerine getirilmemiş paylar:

Sermaye koyma borcu tamamen yerine getirilmemiş payların ortaklık tarafından rehin olarak kabulü yasaklanmıştır (TTK. 526/1). Bu hükme göre bir ortak tarafından sermaye koyma borcu tamamen yerine getirilmediği sürece onun payının şirket tarafından iktisap edilmesi veya rehin olarak kabul edilmesi kural olarak mümkün değildir. Bunun amacı ise limited şirketlerde alacaklıların teminatını teşkil eden esas sermayenin korunmasıdır. Kural bu olmakla beraber, ortağın payı esas sermayeye iştirakten doğmayan bir borcuna karşılık olarak şirkete devrolunuyorsa veya şirketçe rehin olarak kabul ediliyorsa, ana sermayenin azalması tehlikesi söz konusu olmadığı için, bu işlemler geçerlidir.

Limited şirketlerde sermaye koyma borcunun borçlusu ortak, alacaklısı şirket tüzel kişiliğidir. Borçlar Hukuku'nun genel ilkelerine göre, bir kimsenin hem borçlu hem de alacaklı olması mümkün bulunmadığından bedeli tamamen ödenmemiş payların şirketçe iktisap edilmesi halinde, borcun sona ereceği ve payı devreden ortaktan daha sonra muaccel olacak ödemelerin istenemeyeceği, bu durumda da sermayenin bir kısmının karşılıksız kalabileceği düşünüldükçe iktisap (edinme) kural olarak yasaklanmıştır. Aynı yasaklama, payın rehin alınması hali için de söz konusudur.

Kanunda öngörülen edinme veya rehin alma yasağına aykırı olarak yapılmış işlemler muteber olmaz, batıldır.

Ancak yine yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere ortağın payı esas sermayeye iştirakten doğmayan bir borcuna karşılık olarak şirkette devrolunuyorsa veya şirketçe rehin olarak kabul ediliyorsa, ana sermayenin azalması tehlikesi söz konusu olmadığı için, bu işlemler geçerlidir.

Sermaye koyma borcu tamamen yerine getirilmemiş dahi olsa borç, şirketle ortak arasında, ortağın üçüncü bir şahıs gibi şirketle yaptığı muamelelerden doğmuş ise (şirketten borç alınmış olması) o zaman şirket, bu nev'i bir alacağına karşılık olarak o ortağa ait payı iktisap edebileceği gibi söz konusu payı rehin olarak kabul etmesi de kural olarak mümkündür.

Kaynak:

Orhan Nuri ÇEVİK, Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması - Yetkin, Ankara 2003 (4.Baskı)

Orhan Nuri ÇEVİK, Anonim Şirketler Hukuku - Seçkin Ankara, 2002 (4.Baskı)

Prof. Dr. M. Kemal OĞUZMAN, Prof. Dr. Özer SELİÇİ, Prof. Dr. Saibe OKTAY-ÖZDEMİR, Eşya Hukuku - Gözden geçirilmiş 11. Baskı Filiz Kitapevi İstanbul, 2006